

Nemzeti Társalkodó

Szombaton, $\frac{12}{11}$ = December' 11-dikén

1830

Vissza Felelet

A' *Lelki orvoshoz a' Testi orvostól.*
(Nzti. Társalkodó 45-dik Szám)

Előre indítva szives köszönetemet, 's
tiszteletemet!

Azt mondja az én jó-akaró Uram, hogy Szóllásomra "*Echo sem hangzik*" Igaz hogy másoké még eddig nem hangza Társalkodónkba, de hát a' "Ben köhögös, rosz lábbal tzipikelő pap Úr" mit vétett? nem visz-hangzik-e ÖKegeye, elég barátságoson, értelmesen, és híven, tsekély Szóllásomra, az említett és következő lapokon? a' Homöopathia pártfogója, ez a' Társalkodóban leg első felelő *Ben köhögös* "pap Úr, olyan mint egy szem, mely köre tárgyait tisztán látja, tsak magát egyedül nem; vagy olytan mint a' tárgyába bé merült természet (láng-ész genie) ez természetéseibe, természetéseibe egészen bé banyalódva, egy hajszálnyit se igyel, se reflectál önmagára: így *tzipikelő pap Úr*, a' mikor leginkább pengeti meg tömött verseit szavaimra felelve, Ön Kegyét egészen el felejtve áll elé az "*Echo se hangzással.*" "*Sem szám nem szaporod*" mond Ö kegye tovább:

Erre felelnem kell a' Szent Irás böltszeivel "mindennek ideje van!" — Igaz hogy, Háhnemann, most foljó század' kezdetétől szinte maig nem szünt meg

ki hinteni magvait, a' *Hasonszenv* mivéségnek, de mit tehetünk rolla, ha a' bajtársak ÖKegeyének nem hittenek, ha tsak lassanként jöttek kételkedésbe, és nagy kesőre kezdenek hinni? mit tehetek az Országglószékek, ha vagy nem informáltattak koránt, vagy balul és megvetőleg, az új gyógy-mivéségről, az *Allopathie* Főszoszollóitól? melynek maigi következése hogy még: egy Universitásban sem tanittatik az, az Ujantz Orvosóknak? Erdélybe pedig még későbbre hozattak azon magvak, mint esmeretlenek; 's az Orvosok köztünk, kik történetből, vagy szándékból azon könyvetket olvasni kezdték, látván hogy azok szinte minden eddig gyűjtött, és fejekbe gyökeredzet tudományaikból őket ki forgattyák: mitsuda? ha férre-vetették, és ellenek zudultanak? Az ujitástól tsak a' gyermeki ész és az el nem fogódott nem fél, de az öregé, az el fogúlté vissza löki azt. Az én Meg-szóllalásomra pedig, hogy szaporodhatott volna a' szám tsak eggyel is ily' kevés időre? Az előre néző gazda, ezen az öszön vetette el Arpáját, de aratást tsak 1831-ben Julius elején várhat. En kedves Ben köhögös Uram! azt hiszem, hogy gyógyászainknak nagyobb része kezdette már is olvasni és meríteni a' H— és tanítványai munkáit, és kevés évek alatt, a'

szebb és világosabb rész, meg lesz győződve: rendíthetetlen alapjairól a' Homöopáthiának, az ő ártatlanságáról, de egyszersmind kellemes és bizonyos gyógyításáról, többféle betegségeknek és nyavalyáknak mint eddig; tudhatja és tudni fogja már, a' tiszta és valóságos erőiket a' gyógy szereknek; továbbá hogy a' természetben sokkal több gyógyító erő található, mint betegség; hogy a' *Hason szenv* egy olyan nyomtató műhely, egy olyan *Sajtótár*, melyben a' világ minden nyelveinek betűi fen találtak (=minden lehetséges betegségeknek orvosságai) tsak legyenek betű-szedő és rako-Legények, kik azokat esmerjék 's értsék!; kivált majd, mikor szemekkel látják, hogy a' *Hason szenv* olyan nyavalyákat is szüntet-meg, 's olyan betegeket is állit lábra, a' millenyeket az *Allopáthia* örökre condemnált volt. Így tsak lassan, de meg nyílnak szemei az olvasóknak; 's léssen a' betegeknek 's nekünk egy szebb, és bizonyosabb jövőnk, "*Fájdalmink sem kevesednek*" — minden bizonyal fognak! Meg marad a' *Capitál*; 's több beteg is lábra áll.

Úgy láttzik továbbá, töltött verseiből a' lábbal tzipikelő, de ésszel igen könnyen járkáló pap Úrnak, Ő kegyének: hogy jól értette kevés szavait a' *Hason szenvnek* mellyeket ez, általam monda a' *Társalkodóban*; Én is jól értem soraimban az Ő *Kegyéjét*, de lehetnek annak olvasói között gyengék is e' tárgyban kik azokat nem értenék mind jól, vagy balra értenék: ezért engedtessem meg, hogy azon versek' értelme között némejiket commentáljak, rövideden: vagy hosszabbatskán is: + "*a' mesés Kard-ölt is, de gyógyított is*".

Az az: sebzett betegített, de 'sat. Ha erős vágásával sebzett, de másszor gyenge érdekléssel sebzett gyógyított: egy éppenséggel egy értelme van minden or-

vosságéval; próba-dósisban adva, minden gyógy szer meg sebzi meg betegíti — igen nagyban, meg is öli az egészséges vagy beteg embert; de gyógyító 's kitsiny dósisban véve, meg gyógyítja az olyan betegséget, mely az övéhez hasonló hanem, a' második sor egészen más jelentésü: "*Mely mérgét magával hordja*." Az az: *Sebzetének* (*Orvosságát, Antidótumát, das Gegenmittel*) Ön magából adja, magában viseli. — Mert ilyen szer vagy igen ritka, vagy egy sints az eddig esméretes *Fisikai Világban*: a' *Skorpióról* ugyan írják, hogy szurását gyógyítaná ha vele suroltatik — a' *Menyét* marását is gyógyulni mondják, ha bőrével dörgölik — láttam *Nagy Somkútan* egy dühött matskától meg harapta leánt dühben elveszni, ámbár szőrével a' harapónak kötözte sebzetét — mondják a' *Kigyó* harapást is el múlni, ha össze rontsolt fejével kötöztetik; én nem hiszem. — A' hó és hideg víz meg engesztelik ugyan a' meg fagyott embert, de szorosan véve a' fagyalaló ókát, nem azt, ki hóban vagy vízben merevedett, sőt azt ki levégőben. *Orvosság* nints olyan, mely a' maga betegségét meg gyógyítaná, nints olyan, mely mérgét = antidótumát magával hordaná "*mert a' halál, 's méreg-erő egy ponton áll*" Az az: a' halált hozó, a' mérges — általjában a' betegségek 's nyavalyák egy felől, más felől a' mérgek, mint *orvosságai azoknak*, egy rang — egy *Classis*beliek, mind e' két félék ellenére vannak az életnek, különböző idő-szakban, és szerfeletti mértékben; ezen értelemben, egy ponton egy állásban leselkednek az élő-test ellen; úgy de az orvos' okossága és tapasztalása a' gyógyításban, egyiket a' másiknak szembe-ellenbe állítja ki, p. o. a' *bujár* mérgét a' *Kénesőjével* — a' *Scarlátét* a' *Belladonnaéval* — az *aprójét* (die

Masern) az ácanituméval — a' rühmiás-
mát, Kénével (Schwefel) — a' Szamárhü-
rutét a' Santóninummal — az öszi vér-
hast a' M. sublimátummal, — a' dagadó
Köszvényt a' Kénesóvel, — némely rák
sebét az arsénecummal, — a' motsárlázo-
kat (=lázadások = febris intermittens
paludosae) a' Chinával, — a' Belladonná-
val, a' Kőrishogárral — belinvel a' Ku-
tya dühödéseit sat.; ezen gyógy Szere-
ket az orvos állítja szembe az említett
betegségekkel, és "a' halál kezd hátrálni"
mondja a' tisztelt vers író. Igen is hát-
rál, 's el enyészik a' betegség és halál,
ha: a' betegben még elég életerő van a'
vissza-hatásra (reactio gegenwirkung) és
a' gyógy-szer a' hasonlatosság szerint,
és ennek helyes mértéke az orvostól el
lesznek tanálva, és az akadályak el há-
ritva, a' diéta' tartással.

"Szeget szeggel kell hát verni"

Az az: a' betegséget hasonló betegítő
szerrel kel' hát gyógyítani.

"Mérget méreggel keverni"

Az az: mérges betegségnek mérget ál-
lítani elébe.

"Hogy ha puffaszt, lágyítsan is"

Tudnillik a' mérég vagy az orvosság
példának okáért: *Rhus radicans* próba-
dosisban adva, iszonyu Orbántz löböt
(inflammariot) és duzzadást tsinál feje-
ben és ortzáján a' próba személynek: ép-
pen ezért gyógyító-dosisban véve, biz-
yást enyészeti az Orbántzat 's az ilyen
főfájást — a' Kéneső dagadó köszvényt
okoz forgojában a' próbálónak: ugyan
ezért gyógyítja a' más okokból szármá-
zót oly' szépen, ha későre is. — így a'
Lycopodium így a' *Colcarea Carbonica*
—; a' *Heleborus* próbáltatásakor hő-
alatti-vizkorság mütatta magát; azért gyó-
gyítja az illyent a' Hunyor gyökér' sat.

"Ha lángba borít, oltsen is"

Tudnillik a' mérég vagy, orvosság: pél-
dával, az Opium, az erős bor, az Aco-

nitum, a' Belladonna, a' Véatrum 's
több illyenek, tűzbe lóbbá lángba bo-
ritják, a' kinek meg próbálni tettzik 's
ezért oly' jó hüvesítő, olto, tsendesítő
szerek a' magok *hasonlojékban*: de száz-
szor is — vagy ha egyszer Stentori han-
gal-kelleték mondani, 's meg kiáltani a'
nem hívónek és ujantznak, hogy: kitsin,
igen kitsin, talán a' leg felsőbb *sejték-
ből egy tsepp*, dosisban adva, munkál-
nak gyógyítólag a' szerek — értem a' Ho-
möopathicum remediumokat, ellenben:
ne várjon azoktól senki gyógyulást, de
sőt rettegjen inkább nagyobb betegítés-
től 's még az öléstől is, ha nagy, 's al-
lopathica dosisban adatnak a' *Hasonla-
tosságban*.

Magyarországnak egy Gróffja, *Ez a'
halált győző Író!* azt ohajtja minden
hazafinak; — mit tézen ez egyebet, ha-
nem, a' testi és erköltsi nevedést? mely-
re serkenti az Evangélium az embert, 's
úgy láttzik éppen ez szent ohajtása a'
czibikelő pap Urnak is.

Végző strofája' értelmét ezen pártfo-
gómnak érzem, érzettem, és nem egy-
szer mozgatja belsőmet. Eddig és most,
jobb volt itt tanulni a' Tanítványnak,
jobb — itt nevedetni erősödni az ő gondja
alatt a' kisedet Fiunak; itt hol sem gyógy-
tárnak és tárosnak kárhozatjára (zum-
Nachteil) nem voltunk; nem lévén itt
más Patika a' miénken kívül; sem kité-
ve az akadályoknak, a' tivódásoknak,
és rágalmaszásoknak, nem lévén más gyó-
gyász magunkan kívül. Békességben kezd-
hettem itt készíteni az új szereket és új
gyógytárt állítani 1826-tól kezdve, bé-
kességben kezdettem gyakorolni, és folj-
tatom 1827 óta a' Hason-szenv művész-
séget; 's meg nyugva, százszor több ö-
römmel gyakorlám azt most ezen kezé-
ben a' két Hazának; nem hasznomat ke-
restem, nem azért nyargaltam két lo-
vamonn a' betegekhez, de sőt a' beteg

gyógyulásaért, és a gyám Fiunak tökéletesedéseért; a kiben még nem segíthetünk nem vádolnak leg alább kárhosszal (költség és kár's ártalom okozással); a' kiket szerentsénk lett helyreállítani; ezek öökbe hordozzák a' Fiut, és ölelik annak gyámját. —

Most hát itt jó nekünk lenni — — — de kétségen kívül majd jobblészen másoknak, és sokkal illendőbb a' nagyra termet Fiunak, vivni a' betegségek és nyavalyák ellen a' Középponton. (Igy tettik nevezni a' lakhelyt a' Lelki Orvosnak az én Ben köhögös jó Akaromnak.)

Fazekas Samuel m.k.
Orvos Doktor.

Az Oláhok eredetéről írt értekezésre (N. T. 40. 41. 42. szám) rövid Megjegyzések.

Az egésznek vitatásába (noha-a' Magyar-földről írt, még kéziratban lévő 50 ivnyi munkából bővebben tehetném) ereszkedni nem tzelom. Csak két megjegyzést teszek:

A) Az erdélyi Oláhok a' Traján', 's utánna következett Római Tsászárok által Dáciákba szállított Római-telepeknek is maradványai.

B) Erdélybe nem tsak bé, hanem (a' mi szaporaságjokat illeti) magából, 's vidékeiről ki is származtak Oláhok.

A) Erre nézve felhozom. —

I. Némely derék Íróknak tulajdon (a' mely nyelven írtak) szavaikat.

II. A' historiai okoskodást.

I. a) Bonfini (Dec. 1. L. 1.) ezt írja: "Deinde cum Daci iterum defecissent, eos Trajanus in ditionem suam redegit: et cum assiduo bello res Daciae exhaustae forent, multas illic colonias deduxit, in hodiernum usque diem romanum linguam referentes." ismét (Dec. 2. L. 7.) "Valachi enim e Romanis oriundi, quod eorum lingua adhuc fatetur, cum inter

tam varias Barbarorum gentes sita, adhuc extirpari non potuerit, ulteriorem Istri plagam, quam Daci ac Getae quondam incolere, habitarunt, nam citeriorem Bulgari, qui e Sarmatia prodire, deinde occuparunt. E legionibus enim et coloniis, a' Trajano, ac ceteris Romanorum Imperatoribus, in Daciam deductis, Valachi promanarunt. Nagyon megjegyezni való, hogy ha az Értekező szerént 1. Mátyás Király' idejében jöttek ide az oláhok: Bonfini, ki akkor, a' Mátyás' udvarában élt-írt, ugyan hogy írhatta a' felhozottakat? — b) Huszti (ó és új Dácia. lap. 46.) ezt: "A' Rómaiaknak ezt a' nyomorúságát látván Aurelianus, Dáciából sok ezer coloniákkal és vitézekkel a' Dunán általköltözött, 's Maesiába megtelepedvén, azt a' maga Dáciájának nevezte, és eképpen Dáciát a' benne maradott coloniákkal együtt a' Gothusoknak hagyván" — 'sat. — ismét: (lap. 135) "A' Trajánus' Tsászár' historiájában elébb bőven elészámláltam vala, hogy mi módon, és mitsoda okból szállított legyen az említett Imperator mind a' három Dáciába oly sok ezer coloniákat, kik annakutána a' Dákusokkal, Gothusokkal, Oroszokkal, Magyarokkal, Szászokkal, Törökökkel, és Tatárokkal sok helyeken össze zavarodtanak, és régi eredet szerént való nyelvektől eltávoztának, mindazonáltal a' római nyelvhez — — egy Nemzetnek is nyelve olyan közel nem járúl mint az Oláhoké. A' mely bizonyos és tsalhatatlan jele annak, hogy öök Erdélyben a' régi Római coloniáknak maradványai" — 'sat. c) Köleséri (Auraria Romano Dacica. e. 1. §. 32) "Demigrantibus Romanis, Dacorum indigenarum, uti et coloniarum ex remotioribus Romanae ditionis Provinciis huc translatarum, et Dacis commixtarum retro manentium; mores, instituta, et culturam, quibus asvefacti, et a ducentis

propemodum annis imbuti erant, septentrionalium; ac tandem ex Scythica sterilitate effusarum gentium feritas a deo hebetavit, ut—ect. — ismét (§. 33.) “Tandem ambarum-partium (Dacorum, Romanorum) reliquiis delectis partim; ad montana; quae hodieum retinent e continente se se recipientibus, Hunni, terrarum Dacicarum, Pannonicarumque dominium firmare satagentes”—ect. — Megjegyznivaló, hogy Köleséri elébb (§. 31.) Vopiscusnak szavait — “Aurelianus—sublato exercitu, et provincialibus—abductos populos in Moesiam collocavit— etc. — hozzá-fel; ’s né, még is mit ír a Római-maradványokról (Oláhokról). *d*) Illia András (Ortus et progressus variarum in Dacia Gentium, ac Religiorum. pag. 4) ezt: “Domitiano deinde ac Trajano Dacis bellum inferente majores eorum (Romanorum) colonias ex Italia in has oras devenisse, ac etiam sedem in Dacia fixisse, quorum posteros se se hodieum Valachi, deducta a Romanis nomenclatione Rumun, fatentur.” *e*) Benkő (Transsilvania. P. 1. T. 1. L. 1. e. 1. §. 9) ezt: “Licet vero, A. C. 274. exercitus potiorque populus Romanus, ex Dacia in Moesiam migraverit — per plurima tamen isthic supersunt hodieum Romanae vetustatis monumenta — et vel maxime praeter muta istiusmodi monumenta, vivi testes Valachi, Romanorum Coloniarum mixtae aliis gentibus reliquiae.” ismét (l. c. not. 7.) “Valachos Transsilvanos Romanorum Coloniarum esse reliquias, fusius suo loco videbimus; ipsi vero quotidie hoc profitentur, dum se Romun, i. e. Romanos, vernacule nominant.” Megjegyznivaló, hogy Benkő is (loc. cit. not. 1.) Vopiscus’ szavait hozzá-fel; ’s még is ezeket írja az Oláhokról. — ismét (P. 1. T. 1. L. 4. seg. 2. c. 6. §. 157.) “Valachi a Romanis oriundi, e coloniis, a Trajano et ceteris Imperatori-

bus, in Daciam deducti promanarunt.” ismét (l. c. n. 2.) “Romanis autem pluribus, A. C. 274. demigrantibus, non extincta in Dacia fuit Romana memoria: sed multae eorum reliquiae, cum Dacis indigenis retro manserant.” Igaz, hogy hát rébb mindjárt azt írja, hogy az erdélyi Oláhok, nem mind a’ Tráján’ telepjeinek, hanem az azután bészármozott Oláhoknak is maradványai; de, ugyan ott írja azt is, hogy a’ Tráján’ telepjeinek is maradványai; kik a’ hegyes helyeken, mint alattvalók szakadatlanul itt megmaradtak. *f*) Felmer (Primae Lineae Hist. Trans. P. 1. sect. 2. c. 2. §. 74.) ezt: “Non tamen omnes in universum Romanos colonos Dacia eductos fuisse; verum haud paucos inferioris sortis in eadem remansisse, hodierni Valachi demonstrant; quippe quos reliquas Coloniarum Romanarum esse, et lingua at nomen, quo semet ipsos insignire solent, ostendunt. Comixti scilicet illi Dacis indigenis — inter eos remanserunt, barbarisque nationibus — cedentes, ad montana Daciae loca, quae hodieum etiam possident, se se receperunt.” Megjegyznivaló, hogy Felmer is felhozza Eutropiust, Vopiscust; ’s még is így ír Oláhinkról. *g*) Lebrecht (Geschichte der aboriginen Dacischen Völker. Seit. 65.) ezt: “Aus dieser Zeit erhalten sich aber in unserm Lande bis auf den heutigen Tag lebendige Denkmale — das sind die Walachen — die allerältesten Bewohner dieser gegend — die sich durch heyrathen mit ihnen (Dacier) verfreundschafet, und verschwägert hätten, und bey diesem allgemeinen Auszug der Römer zurück geblieben wären — giengen nur die hinaus, die wenig oder nichts zu verlieren hatten — und also ein bastard volk, halb Geten, halb Römer zur Welt gebracht und in Dacien zurück gelassen hat-

ten.“ h) N. Enyedi Professor, a' ritka Herepei Adám, ki mind T. T. Hegedüs. Sámuel Úrnak, mind nekem, egyebek közt a' Históriákban is Tanítóm volt— (Kéziratjában) ezt: “Qui (Aurelianus), vel quod non speraret retineri posse Daciam, vel adhuc ex invidia Trajani, a. l. 275. magnam partem coloniarum in Maesiam transtulit.“ Tehát nem.— omnes colonias: ismét: “Tuhutundus in regionem ultrasilvanam (Transilvaniam.) profectus; ubi Gelou dux Blacorum (Valachorum) dominabatur—“ etc. i) Ama régiségek' nagy bűvárja—Dugonits (Magyarok' Uradalmaik. lap. 51.) ezt: “Gyalú (maga kocacát féltvén) barátságot kötött a' közel lakó Oláhokkal, és Tuhutumot Almás vizénél bévárta.“ ismét (l. 154.) “A' Rómiaiaknak keserves életjüket szívére vévén Aurelius (Aurelianus), Római Tsászár, 274-dikben azokat a' Római vitézeket, kik a' Dakusoknak üldözéseket szenvedni nem akarták; által vitte a' Dunán, és Mésziában (az az a' mostani Bulgáriában) letelepítötte. Kik pedig a' Rómiaiak közül Dáciában megmaradtak; a' Római-nyelvet (melyen ők beszéllöttek) a' szarmaták' nyelvével (mely a' Tót-nyelvvvel egyvala) azután a' Dakusokéval is összevegyítvén, egy különös oláh-nyelvet szerzetek, mely nem egyéb, hanem Deák, Tót, és Dakus-nyelvből össze-habart, és feleresztött szülemény. Ők magokat most is Rómiaiaknak nevezik (Rumun).“ ismét (l. 157.) “Mind a' Moldvák, mind az Oláhok egy Nemzetsége: mivel egy nyelvet is beszélnek igen kevés külömb-séggel.“ ismét (Szittyiai Történetek. l. 63. (“Emberei (oláh Gecinek—Tuhutum' béütésekor erdélyi Vezérnek) többnyire oláhokból, azután tótokból is vegyélödye lennének.“ Tsak (e' tárgybeli) ezen Írókat, mint könyv-gyűjteményem közt kezennél lévőket emlitem—meg. Több

Írók is vagynak, ezekkel egy értelemben; de azokat, 's az Értekezés' Írója által említetteknek egy részét, mint most kezennél nemlehetettek elmellöztem. Fel-lehet tenni, 's részszerént meg is van mutatva, hogy az által felhozott Írók, valamint magam is (ha nem merőben is), az Értekezés' Írója által felhozott, 's más több e' tárgybeli Írók' munkáit olvastuk. Ha érdeklött Íróim (a' mit nem tudok elhinni) a' tárgy' zavarosa régisége miatt hibáztak volna is véleményekben; még is hajlandó vagyok melléjek állani; mind az Oláhoknak magok' eredetjéről való hiedelme', mind amaz ösről szájról szájra maradt hagyomány' tekintetéből. Ennyi derék Írókra-nézve tsakugyan a' Kámpé' krestomathiájában tojást vivő Petronellának meséje igen vastag meg-táfolás. — (végezte következik)

Gróf Kemény József-hez

El hunyt Kemények' Arnyéka!

Kiket a' Sír' éjjele

Tenkre döntö; — de a' szent Rény

Ditső fényre emele.

Scythia vitéz Gyermeke!

Kiket hősi Tettekért

Hajdan híres Lengyelország

Hazafiknak megesmért.*)

Nézd tsak miként Öseidről

Reád ditső fény hajól!

Hajh! mint Mennyek' Vidékiról!

Néked Áldás hangja szól.

Az újabb idők' szelleme

Még ennél is többet ad;

'S a' Természet' kegyes kézzel

Újj kellemet hint Reád.

Mert Kemény Jánosnak, a' ki

Fejedelmi Székben ült,

Késő Unokája Farkas

Battyánival; egyesült.**)

* Lengyel hazafisággal megajándékozottak 1654-ben. ** Gróf Battyáni Theresia Keresztes-Dáma, Gróf Kemény József cdes Anna.

Ha a' napnak arany szála
 A' Phoenixet költi-fel;
 Hát az Évek mester-keze
 Vég tzelját hol éri-el?
 Ha! mert Fejedelmi Ágból
 Kemény József született;
 'S Ő saját fényel ragyogván,
 Fejedelmi író lett!!!

A H A S.

Egy szendergő Szultán az Elm e magára,
 Tenger lényaló gyült bé az Udvarára: —
 Ezek az Érzetek, kiki önn színével
 Festve játszodnak ök rest Urok' kedvével,
 Ki otthon ül maga, 's ezeket küldi-ki
 E' roppant Teremtést által kőborolni!!! —
 Oh! de hánszor történt, hogy e'ként az Elm e
 Lett megrongált földünk keserves gyötrelme?
 Hány Thronus nem dült-le? hány ország nem
 omlott
 Halomná, 's a' béke hánszor fell nem bomlott?
 Hány nagy ember maradt babér nélkül, 's porba
 Aláztatott-le a' gyávakkal egy sorba???!
 De a' Has az Elm e' sémibes felesége,
 Meg nem szünvén míg nints bajainak vége,
 Fellegyezi férjét szendergő álmából,
 'S Édent varásol a' földnek laptájából;
 Még is, mint Despotát, böltsnek azt nevezni
 A' Pornép, - 's Babérját a' Homlokra teszi. —
 Holott Hasra kéns övedzni a' Babert, —
 Hiszen ezis zöldell tsupán tsak a' Has ért!!
 Ugy van — Téged, látom jó Has! nem nevezett
 Még a' Musa-sereg, bár gyakran ehezett:
 Te intéd-meg őket, 's búson zokogának
 Potrohosi rég' várt siros halálának; —
 Te intéd-meg őket, 's zengett öröm-ének
 Ott, hol Midas Urra Ordót függesztének:
 Nézd! — tova egy Tudós vakarja pennáját,
 Szaporítani a' Könyv-mojok' hazáját, —
 ír, — mert ehetnék, 's egy Őrnak ajánlja ő,
 Kítől sokat vár, 's ott' lésszen tejes fedő! —;
 Az Őr megolvassa előbb pénz-erszényit,
 'S tsak ha jut, úgy veszi-fel Mécénás fényit.
 Ugy van, nem előbb tsak akkor ha megtelünk,
 Elm e neked is úgy valamit szentelünk!!!
 Hiszen, minden Nép a' setéttségben forog
 Míg a' megehezett Has Kenyérért morog;
 Ha Mécénást nem kap, letészi pennáját
 A' Bölts, 's felkeresi más honny böldegb táját;
 Vagy egy tompa kedvel tölti-el napjait,
 Halgatásban úszva az Idő hajkait! —

Igy tesz a' szántó is, — ha munkája bérít
 A' Tyrann arattja, ez elhúti vérit; —
 Elhadja az Ekét, letészi a' Kapát,
 'S majd a' kérek helyett szemünk tsak vadont lát
 Elvágattak ekkor minden szent kötelek, —
 'S merről te füssz, hajónk arra evez velek;
 Éltünk' feltartása a' legnagyobb ösztön;
 Oh! hánszor lett, hogy ez a' többin erőt vön?
 (Még is némely kába abból nagyot tsinál,
 Hogy némely napokon semmivel sem kínál!)
 Ha másét őrizi a' Kar — a' Láb futni kész,
 A' hol nintsen Birtok — nintsen ottan Vitéz.
 A' sugori titkon lesve pénz-ládáját,
 Fél kezével fogja lohadt hasa' táját, —
 A' Hasát szereti ő is — nem a' pénzt
 'Tsak hogy feltében sok részekre ossza-szét;
 Zajos elméjében a' Jövendő forog,
 'S a' szükségétől félve hosszankodva morog. —
 Ha nem háborít a' jelenlévő münket,
 Akkor a' jövöre fordítottjuk szemünket,
 E', második élet néha kapósabb lessz,
 A' valót elhagyjuk, 's belöllünk bohót tesz':
 A' Törvény ily' bohó — ilyen a' Szerető, —
 Könnyen lábolván-meg kitsiny bajait ő —
 A' Jövöbe repül fellengős Elméje,
 'S egy varásló Éden terem ott melléje;
 Illyenek a' kik a' világot hódolják, —
 Ezek is a' hasznost könnyen kipótolják!
 Böldegságunknak TE alkotod tsontjait,
 A' bőség rakja rá több-szeres lúsait,
 A' képzelet Istenasszonnyá formálja,
 'S a' szív magát egybe óltáran találja:
 Ha oda a' bőség? — oda az Istené, —
 'S hogy a' vázt szeresse — kevés ember tenné;
 Tsak a' bölts' mérséklett ételci mellett,
 Tajlálhat az ilyen szent mumia helyet,
 Vagy a' Természetnek még nyers gyerekénél,
 Hisz' az úgy mint a' Bölts, megelegetve él:
 Ez anya, gyerekit míg szárnyra keleti,
 Ösztönei által karfogva vezeti, —
 'S osztán elhagy —, előbb addig botorkáznak,
 Míg végre, mint böltsék, magunkra vigyáznak.
 TE indíttasz minket szelíd érzésekre,
 'S hogy könnyezzünk a' nagy hajok' nézésekre;
 Midön fél krajtzárját a' porba leveti
 Dorántes, az ehest gúnyosan neveli:
 Bártsak megeheznék, hogy szíves könnyekkel
 Fogódznék egybe a' rokon-szegényekkel!!!
 Az A tya, öleli kedvelt gyermekeit? — —
 Igen, mert fel-leli reményje testeit —;
 A' F e s t ő? — etsetjét szereti ő-bennek;
 A' H ő s? — bcavatja őket Márs-Istennek:
 (De a' Természet tsak önn újját követi,
 'S a' F e s t ő gyereket Kovátsnak szülteti,

A' Hősnek fiában úgy érzetet tetéz,
 'S lesz belőlök Majom-festő, 's gyáva vitéz;
 Szerentsetlen tehát minden olyan Haza,
 Hol e' bal gondolat így elhatalmaza!!!
 A' Fiu? atyában szereti a' multat,
 'S némely költsön, adott jót vissza szolgáltat.
 Az Ember? — magára érzi gyengeségét,
 És Barátot keres pótolni szükségét.
 A' Férfi és Feleség? — munkálódnak együtt,
 Mert tudják, hogy négy kéz mint kettő többet

gyütt. —
 A' Testvérek? — költsön kezét fogva vannak,
 Midőn az ő' közös tsűrjökre rohannak.
 Végre több Emberek egybe toliának,
 Fejüket tetek, 's ezt ők nevezék Hazának,
 Mert látták, hogy a' mit ma gyűjt bé az ember,
 Attól hólnap' egy más hatalmasabb elver:
 Egy Serpenyőt adtak, 's egy Kardot kezébe,
 'S határokat szabva állították körébe;
 "Mérd-meg kérünk — mérd-meg avval az igazat,
 „'S büntesd' evvel, a' ki határan által-hat,
 "Hogy eztet tedd velünk bírálunk tégedet,
 "Ki-pótoljuk közből a' te' szükségedet"!!!
 Úgy van jó Has! Letünk titkos belkereké,
 Te általad mozog a' Sorsnak Gyereke!!!
 Úgy de, ha igaza van mindennek enni,
 Hogy mérészli némely Társát rabba tenni?!!
 Orra, füle, szeme, keze, lába, szája
 Rokon, 's még is veti magának alája;
 Testvér eszközöket adván a' Természet,
 Minket egyikik a' más Ügyészivé nem tett;
 Tehát igazat ad másnak az ártásra,
 A' ki más kárával gyűjtöget rakásra:
 Vajha az emberek a' TE intésedet
 Jól értve, 's bődögül aldnának Tégedet!!!
 H. Szentpály Imre.

Nyomatatás alá Írókhoz

Megtáfolthatatlan Tapasztalás

Ezt a' szükséges dolgot csak olyan ember értheti-meg, a' ki a' typographiához sokkal jobban tud az empiricus Typographusnál. A' Betűrakó Typogr. Legénynek különösen, de e' mellett a' Principálisnak is, nyereség az a' rakásban, ha: — 1) az írás legfeljebb is 8-adrét türetben van; — 2) ha sűrűn, aprón, de világoson van írva; — 3) gyermek módra, minden betűt tisztán és formáson ki-ír, legkissebb tzipfrázást sem elegyítve belé, kivált' kezdő betű-formát középen! — 4)

ha sehol csak egy vonást-sem hágy-ki, melynek a' könyvben ott kell lenni; —
 4-edrész 's folio-türetben írni az úgynevezett manuscriptumot, mely nem archívumba vagy bibliothecába, hanem typographiára van szánva, a' legnagyobb idólopás a' Betűrakónak, kivált' ha ritka ákombák betűkkel van az írva, elveszti mellette, *legalább* negyedrészt idejét, — egy első minutum alatt 2--3-szor is a' tenaculumhoz kell neki nyúlania: de egész sorokat is sokkal gyakrabban hágy-ki. Akarmitsoda motsok van az írásban, csak vakart helyre írás ne legyen — semmi hátra maradást nem tesz'; ki kell minden hibát bízvást húzni 's az írást azon motskoson tovább folytatni, vagy ha szükséges, a' margóra jegyezni, jeggyel kimutatva.

Jól tudom — halgassatok!

Ezen két fundamentomon: *A' virtus, rendkívülvaló ajándék, és — A' betsület, nemes teleknek, legelső erköltsi kints.* — azt kell mondanunk: *Honni soit qui mal y pense.* — A' redactio, szégyenli hogy tudja, de nem-akartva, hanem, részrehajlás' vádját elkerülni akaró kénytelen-ségből, noszogatásoknál, késztetéseknél-fogva tette már 4 vagy 5 helyen a' Társalkodóba, az olyan tzikkejt, a' mely neki valósággal kisebbségére szolgált, annyival-bizonyosabban, mivel' a' bölts olvasó nem tartozik tudni, ha, megátalkodva kívánta-é a' kiállthatatlan hibás magyar-író azt hogy az ő' nyomtatandó írásában, legkissebbet-se változtassunk. Az anyanyelv-jóltudás nem lévén virtus, mivel' természeti ajándék; senki-sem szégyenlheti, ha az efféle hibát őbenne egy más, földije, felfedezi. Fogadjuk, hogy többé nem fog a' Társalkodóba ilyen homajos, sőt tsupa érthetetlen tzikkej menni. — Vissza-jövünk még az efféle panaszra, ha szükséges lessz.